

NGHIÊN CỨU VỀ GIÁO DỤC ĐA VĂN HÓA VÀ XÂY DỰNG MÔI TRƯỜNG GIÁO DỤC ĐA VĂN HÓA TRONG TRƯỜNG MẦM NON

NGUYỄN THỊ THỦY*

Ngày nhận bài: 23/11/2016; ngày sửa chữa: 01/12/2016; ngày duyệt đăng: 06/12/2016.

Abstract: The scientific researches show that educational environment is a decisive factor to fulfil successfully objectives of the education and improve quality of education. In this article, author refers to multicultural education and building this learning environment at preschools. This education environment at preschools is quite new in Vietnam and must be more interested to enable child care and the comprehensive development of children.

Keywords: Multicultural education, education environment, preschoolers aged 5 to 6, children.

1. Đặt vấn đề

Các nghiên cứu của các nhà khoa học trong và ngoài nước đều cho rằng, môi trường giáo dục (MTGD) là một trong những yếu tố quan trọng có ảnh hưởng quyết định đến việc thực hiện thành công mục tiêu giáo dục, cũng như chất lượng và hiệu quả các hoạt động giáo dục.

Thực tiễn hiện nay cho thấy, ở các trường mầm non vùng dân tộc thiểu số, đa số giáo viên chưa chú trọng nhiều đến việc xây dựng MTGD đa văn hóa. Điều này khiến cho trẻ gặp nhiều khó khăn trong việc tiếp thu các nền văn hóa truyền thống của các dân tộc khác nhau, do đó truyền thống văn hóa dần bị mai một.

2. Kết quả nghiên cứu

2.1. Nghiên cứu về giáo dục đa văn hóa (GDĐVH)

Nghiên cứu về MTGD trong nhà trường đã được nhiều nhà khoa học quan tâm tại các nước có nhiều thành phần dân tộc và nhiều người nhập cư như Mĩ, Anh, Pháp, Australia, Đức, Bỉ, Malaysia, Singapore, Trung Quốc... Một số nghiên cứu tiêu biểu sau đây đã chỉ ra những quan điểm về GDĐVH cũng như cách thức để xây dựng MTGD đa văn hóa cho học sinh trong trường học.

Trong giáo dục hiện đại cho thấy, sự tương tác giữa các nền văn hóa khác nhau và khả năng tự do, tự quyết của các bản sắc văn hóa ở mỗi dân tộc. Giáo dục chiếm một vị trí quan trọng trong việc hình thành các giá trị mang tính bản sắc của một dân tộc.

Anna Đralalôva [1] và Agataeva B.B [2] cho rằng: *GDĐVH là giáo dục không phân biệt sắc tộc, ngôn ngữ, tôn giáo... mà là tôn trọng, hội nhập lẫn nhau; GDĐVH là giáo dục tạo cơ hội bình đẳng cho tất cả các nhóm dân tộc nhận ra nhu cầu văn hóa của đất nước mình và các dân tộc khác về các giá trị văn hóa*

và đạo đức đặc trưng của mỗi dân tộc. Đó là nền giáo dục được thực hiện đầy đủ các nguyên tắc hội nhập và tương tác giữa các nền văn hóa. GDĐVH còn tạo ra bản sắc đa văn hóa, công nhận đa nguyên văn hóa, tích cực thúc đẩy nó và có xu hướng bảo vệ sự đa dạng của các dân tộc và văn hóa đặc trưng của mỗi dân tộc.

Các mục tiêu của GDĐVH: 1) Nghiên cứu tâm lí học phân biệt chủng tộc, kì thị, rập khuôn máy móc; 2) Hiểu và chấp nhận bản sắc đa văn hóa của người học; 3) Khám phá bầu không khí của bản sắc và văn hóa trong lớp học để xác định mức độ khoan dung của sự khác biệt dân tộc và văn hóa; 4) Tạo ra một bầu không khí khoan dung, chấp nhận, tôn trọng chính những khác biệt văn hóa trong lớp học; 5) Xây dựng mối quan hệ giữa người học và giao tiếp của họ dựa trên sự tôn trọng, hiểu biết, sự quan tâm lẫn nhau trong các nền văn hóa dân tộc của nhau; 6) Dạy cho người học sáng tạo, cách giải quyết xung đột không bạo lực.

Các thành phần cấu trúc của khái niệm đa văn hóa trong giáo dục như sau: 1) *Nhận thức:* bao gồm kiến thức về bản chất của đa văn hóa, biểu hiện của nó trong sự hình thành của các thành phần đa văn hóa, nét văn hóa của dân tộc mình với các dân tộc khác là đặc trưng của những học sinh trong lớp, trường, cũng như về kiến thức, mục tiêu, nội dung và công nghệ giáo dục đa văn hóa; 2) *Cảm xúc:* gắn liền với sự phát triển của lĩnh vực tình cảm và hành vi, tự biểu hiện trong những niềm tin, tình cảm, mối quan hệ tình cảm có giá trị đến đặc điểm quốc gia về văn hóa, truyền thống, phong tục, ngôn ngữ, lịch sử, tâm lí học, sự khác biệt giữa người dân

* Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam

trong một dân tộc và các đất nước khác nhau trên toàn thế giới; 3) *Hành vi ứng xử*: là một tập hợp của những nỗ lực ý chí để nắm vững các kiến thức, kỹ năng và khả năng của GDĐVH, phân tích và đánh giá; tự biểu hiện trong các lợi ích và khuynh hướng của giáo viên để thực hiện GDĐVH, để tự học và tự phát triển; 4) *Các hoạt động*: được thể hiện trong quá trình dạy học của giáo viên có kiến thức liên quan tới vấn đề của dân tộc và các nền văn hóa khác nhau, cũng như khả năng tổ chức các hoạt động cho người học để tạo thành một nền văn hóa truyền thống.

Như vậy, đồng nhất ý kiến rằng: *Cuộc sống của mỗi người và nguồn gốc văn hóa của họ chịu ảnh hưởng bởi những kinh nghiệm giáo dục*. Do đó, nhà giáo dục phải có kỹ năng chỉnh sửa các chương trình giảng dạy để đáp ứng tốt hơn nhu cầu của học sinh. Để thực hiện điều này, giáo viên cần phải hiểu về sự đa dạng và các giá trị văn hóa, từ đó đảm bảo được tính đa văn hóa trong giáo dục nhà trường.

Quan điểm chung về MTGD đa văn hóa trong trường học cho rằng: *Khi khái niệm đa văn hóa được áp dụng để thiết lập MTGD thì được gọi là GDĐVH*. GDĐVH được định nghĩa là *một cách mô tả hệ thống kinh nghiệm trong giáo dục bao gồm có sự tham gia của các nền văn hóa*. MTGD đa văn hóa bao gồm văn hóa đa nguyên, trong đó có sự đa dạng văn hóa của cá nhân, gia đình, chủng tộc, dân tộc [3].

2.2. Nghiên cứu về GDĐVH và xây dựng MTGD đa văn hóa trong trường mầm non

GDĐVH và xây dựng MTGD đa văn hóa trong trường mầm non đã được các nhà khoa học trên thế giới quan tâm nghiên cứu nhằm đem lại cơ hội học tập, phát triển và quyền bình đẳng cho trẻ em mọi dân tộc.

- *Nghiên cứu tập trung vào việc đưa ra các giải pháp hỗ trợ giáo viên trong việc thực hiện GDĐVH cho trẻ mầm non*:

Tác giả Quinita Ogletree và Patricia J. Larke đã cho rằng: *"Việc chuẩn bị cho giáo viên tiếp cận với GDĐVH trong trường mầm non là một thách thức lớn trong vấn đề giáo dục cũng như các chương trình giáo dục mầm non ở mỗi quốc gia"* [4; tr 3]. Nghiên cứu đề cập đến sự cần thiết của việc GDĐVH trong chương trình giáo dục mầm non đồng thời chia sẻ 5 giải pháp hỗ trợ giáo viên mầm non trong việc thực hiện các hoạt động GDĐVH trong Chương trình giáo dục mầm non, đó là: 1) Tích hợp nội dung giáo dục về dân tộc, sắc tộc, ngôn ngữ, văn hóa đa nguyên của

mỗi dân tộc và sự đa dạng văn hóa các dân tộc... từ sự đa dạng vốn có của các dân tộc; 2) Xây dựng những kiến thức chung; 3) Giảm định kiến đối với dân tộc, sắc tộc; 4) Thực hiện công bằng trong giáo dục; 5) Trao quyền và phối hợp với cộng đồng và xã hội.

Tác giả Leslie Ponciano and Ani Shabazian đã chỉ ra, *GDĐVH tập trung vào việc tạo ra các cơ hội giáo dục bình đẳng và thái độ tích cực đối với sự khác biệt* [5].

- *Nghiên cứu về các thành tố của việc tạo MTGD đa văn hóa*:

Nghiên cứu của tác giả Anna Christina Abdullah (2009) [6] đã chỉ ra những vấn đề và thách thức trong việc tạo MTGD cho trẻ mầm non đa dân tộc, trong đó có các thành tố như: *Chính sách, chương trình giáo dục; Phương pháp sư phạm và các nguồn lực (vật chất, con người); Ngôn ngữ sử dụng trong nhà trường, lớp học và năng lực của đội ngũ giáo viên mầm non* là yếu tố then chốt ảnh hưởng mạnh mẽ đến chất lượng giáo dục trẻ ở trường mầm non. Vì vậy, để xây dựng một môi trường thuận lợi, các nghiên cứu đều cho rằng, MTGD cho trẻ cần phải tiến hành đồng bộ từng thành tố sau:

+ *Chính sách giáo dục của chính phủ đối với trẻ em đa dân tộc*: Chính sách cần tạo cơ hội cho trẻ em được lựa chọn và tiếp cận đối với các dịch vụ giáo dục, không phân biệt màu da, chủng tộc. Các chính sách cần tập trung giải quyết các quyền lợi cơ bản của trẻ em: được chăm sóc sức khỏe, được học tập, được vui chơi, được bày tỏ ý kiến của bản thân... Mỗi trẻ em, gia đình và nhân viên hỗ trợ đều có quyền truy cập các dịch vụ chăm sóc - giáo dục trẻ em phù hợp với sắc thái, dân tộc của họ.

+ *Chương trình giảng dạy*: Là phương tiện để đạt được mục tiêu chăm sóc - giáo dục trẻ và cần phải được xây dựng phù hợp với điều kiện mỗi vùng miền, mỗi dân tộc khác nhau. Vì vậy, chương trình GDĐVH cần được thiết kế các môn học không đứng độc lập, riêng rẽ. Nội dung giáo dục phản chiếu sự đa dạng trong văn hóa các cộng đồng vừa cho phép trẻ nhận thức văn hóa dân tộc mình vừa cho phép mở rộng nhận thức văn hóa của dân tộc khác. Các hoạt động của trẻ cũng được "hòa trộn" các yếu tố văn hóa, sắc tộc.

+ *Phương pháp tiếp cận trong dạy và học*: Để truyền tải được nội dung giáo dục trong suốt quá trình giảng dạy, nghiên cứu đã cải tiến các phương pháp tiếp cận dạy và học phù hợp với nội dung GDĐVH cho trẻ: 1) Phương pháp tiếp cận dựa trên sự đóng góp; 2) Phương pháp tiếp cận phụ (huy

động cộng đồng tham gia vào hoạt động giáo dục);
3) Phương pháp tiếp cận hoạt động xã hội;
4) Phương pháp tiếp cận chuyển đổi. Cách tiếp cận này cho phép trẻ nhận biết các khái niệm, sự kiện, chủ đề từ quan điểm của các nhóm dân tộc và văn hóa đa dạng; hạn chế được cách nhận thức một chiều theo quan điểm của một dân tộc hoặc một nhóm người.

+ *Ngôn ngữ*: Được sử dụng trong GDĐVH là ngôn ngữ của các dân tộc và ngôn ngữ chung của quốc gia. Vì vậy, chương trình giáo dục phải cung cấp cơ hội cho tất cả trẻ em, giáo viên, nhân viên được sử dụng đa dạng các loại ngôn ngữ trong giao tiếp ở trường mầm non. Tài liệu, học liệu về các văn bản ngôn ngữ của trẻ gồm: Sách, báo, trò chơi, phương tiện truyền thông điện tử và các tài liệu văn hóa phổ biến của mỗi dân tộc được thể hiện bằng cả ngôn ngữ truyền thống dân tộc và ngôn ngữ quốc gia. Các tài liệu, học liệu này được sử dụng suốt cả ngày của trẻ ở trường mầm non qua các chương trình vùng miền khác nhau. Nội dung tài liệu này thể hiện hành vi kì thị và phân biệt ngôn ngữ của trẻ em dân tộc trong trường, lớp.

+ *Nguồn lực vật chất và con người*: Phục vụ cho GDĐVH ở trường mầm non được huy động từ trẻ em, gia đình và cộng đồng, như: biểu ngữ, sách giáo khoa, đĩa CD, tranh ảnh, bài hát sử dụng trong lớp học, sân chơi được lấy từ thực tế cuộc sống gần gũi, gắn với văn hóa của trẻ. Tránh sử dụng hình ảnh đơn điệu mà thay vào đó là các hình ảnh đan xen văn hóa, ngôn ngữ giữa truyền thống và hiện đại.

+ *Năng lực của đội ngũ giáo viên*: Cần được đào tạo để tiếp cận với quan điểm GDĐVH ngay từ khi ở các trường dạy nghề. Giáo viên cần phải biết ít nhất 02 ngôn ngữ (ngôn ngữ tiếng mẹ đẻ của trẻ và ngôn ngữ chính thống). Bên cạnh đó, giáo viên phải được trang bị kĩ năng, kiến thức, thái độ, quan điểm, lòng tin, các giá trị về văn hóa và con người, môi trường tự nhiên của cộng đồng các dân tộc.

Nhìn chung, GDĐVH và xây dựng MTGD đa văn hóa đều đã được quan tâm ở các nước có nhiều dân tộc hoặc người nhập cư cùng chung sống. Về cơ bản, *GDĐVH được hiểu là sự tôn trọng đa dạng bản sắc văn hóa, tư tưởng bình đẳng, thân thiện giữa các dân tộc, đấu tranh chống định kiến, kì thị, phân biệt, cái nhìn phiến diện, nâng cao hiểu biết về thế giới và động lực toàn cầu*. Mỗi quốc gia có những chính sách chung và riêng đối với trẻ em độ tuổi

mầm non học tại các cơ sở giáo dục là người dân tộc, người nhập cư. Theo đó, để tạo MTGD đa văn hóa thuận lợi cho trẻ mầm non thì vấn đề chính sách, chương trình, phương pháp tiếp cận, ngôn ngữ, nguồn lực và năng lực đội ngũ giáo viên cần phải được sắp xếp, tổ chức đảm bảo gắn gũi với trẻ em mỗi dân tộc, mỗi vùng miền.

***

Những nghiên cứu trên đây cho thấy, việc xây dựng MTGD phù hợp cho trẻ trong trường mầm non đều hướng tới việc đảm bảo một MTGD an toàn, tiện lợi, thoải mái, phù hợp đặc điểm tâm-sinh lí, gần gũi với cuộc sống, tạo điều kiện tốt cho việc chăm sóc giáo dục trẻ của giáo viên cũng như tạo điều kiện tốt nhất để trẻ có thể phát triển toàn diện và hội nhập. Ở Việt Nam, việc xây dựng MTGD đa văn hóa trong giáo dục mầm non cho trẻ dân tộc thiểu số sẽ có ý nghĩa vô cùng quan trọng góp phần tích cực vào nâng cao chất lượng cuộc sống - giáo dục trẻ, giúp trẻ tăng cường các hoạt động tương tác, tích cực, chủ động và thích ứng với văn hóa của các dân tộc khác nhau trên cơ sở phát huy được những tiềm năng sẵn có của bản thân trẻ, của địa phương và để hội nhập. □

Tài liệu tham khảo

- [1] Анна Джалалова, *Основы развития мультикультурной компетентности учителей*, НАРВА 2009.
- [2] Вестник ЧГПУ 5/2010 Педагогика и психология, С. 198.
- [3] Barton, A. C. (2000). *Crafting multicultural science education with preservice teachers through service-learning*. Journal of Curriculum Studies, 32(6), 797-821.; Moore.
- [4] Quinita Ogletree and Patricia J. Larke, (2010), *Implementing Multicultural Practices in Early Childhood Education*. National forum of multicultural issues Journal volume 7, number 1, 2010, p. 03.
- [5] Leslie Ponciano and Ani Shabazian, (2012). *Interculturalism: Addressing Diversity in Early Childhood*. Dimensions of Early Childhood, Vol 40, No 1, 2012.
- [6] Anna Christina Abdullah (2009). *Multicultural Education in Early Childhood: Issues and Challenges*. CICE Hiroshima University, Journal of International Cooperation in Education, Vol.12 No.1 (2009) pp.159~175.